

Lunds Universitet
Genusvetenskapliga Institutionen

Bland Glastak och Afro-Wigs

*Tre rasifierade studenters upplevelser av Akademiska rum
vid Lunds Universitet*

Marco Zamorano-Tóth
C-uppsats i genusvetenskap, GNVK01 15 hp
VT 2014
Handledare: Ina Knobloch

Tack

Det är långtifrån bara jag som gjort denna uppsats möjlig. Stort Tack till:

Ana, James, och Saida samt även *Nadja*, vars berättelse jag tyvärr inte lyckades få med. Tack för våra underbara samtal, ert intresse, all uppmuntran och för att ni gjorde uppsatsen överhuvudtaget möjlig.

Ina Knobloch, för att du tog dig tid och ork att handleda mig trots att jag i början var utbränd och slarvig.

Lovise Haj-Brade för uppmuntrande ord och för att du delade med sig av din opublicerade artikel. Den visade sig bli oerhört viktig för uppsatsen.

Diana Mulinari för vårt spännande samtal och din ovärderliga hjälp.

Kerstin Isaxon för kärlek, stöd, vänskap, korrläsningar, dans i Karlshamn och långa pluggdagar på bibliotek, hos mig, hos dig, i Vejby... Det hade inte gått annars.

Harald Ideström för din fina vänskap, dina kanske miljoner korrläsningar, den långa pluggnatten och en massa Magic-pauser.

Manuela Rossing för många fina pluggtillfällen, ovärderlig feedback och för att du satt med mig till jättesent när det låste sig.

Emil, världens bästa kurator.

Abstract

In this thesis I examine the experiences of three racialized students regarding their academic environment at Lund University and the student activities surrounding it. The purpose is to add a students' perspective to a, with international measurements, relatively small Swedish field of anti-racist studies on academia. Using Sara Ahmed's phenomenology, thoughts of Patricia Hill Collins and Bourdieuan theorizations of class by Beverley Skeggs, I examine how the students experience that racialization intersects with other marginalizing categories within the room of Lund University. All informants experience the university as being a place of white hegemony, but the experiences however vary greatly and raise questions of anti-racist- and diversity-strategies in academia.

Key words: Racialization, Phenomenology, Lund University, Critical Race Studies, Studies of Academia.

Innehållsförteckning

1. Inledande delar	1
1.1 Inledning	1
1.2 Syfte och frågeställningar	3
1.2.1 Frågeställningar:	3
1.3 Tidigare Forskning	4
1.4 Teoretiska Perspektiv	8
1.4.1 Vad är rasifiering?	8
1.4.2 Lunds Universitet som rasifierat rum	10
1.4.3 Intersektionella resonemang.....	11
1.5 Metod och metodologi	13
1.5.1 Överväganden	13
1.5.2 Intervjuguidens utformande och genomförandet av intervjuerna.....	14
1.5.3 Empiriskt material	15
1.5.4 Analysmetod	16
1.5.5 Etiska överväganden	17
2. Analys	18
2.1 "Things like clothing and so on"-Vita medelklasslinjer	18
2.2 "Det är ju inte så att jag är en äcklig tjej"-Rasifierad femininitet	24
2.3 "Glastak, hej!"-Onåbara institutioner	27
2.4 "Alltid nån jävel med Afro Wig"- Motstånd inom det studentikosa.....	32
2.5 "Det hade vart kul ifall folk var lite mer intresserade"-Omarkerad, men inte osynliggjord.....	34
3. Sammanfattande diskussion.....	38
4. Referenser	39
4.1 Elektroniska referenser	40
Bilaga 1. Intervjuguide	41

1. Inledande delar

1.1 Inledning

Nej, det hade inte kunnat hända på ett universitet i USA. Där ligger rasfrågan yttligare, man är mer medveten om andra etniska gruppers historia och smärtpunkter.[...] Å andra sidan hade inte ekonomistudenten[...] trott att något sådant skulle hända på Hallands nation heller. Inte på det Hallands han varit engagerad i under sina år som student.

[...] Jag har aldrig känt mig annorlunda behandlad på grund av min hudfärg[...] Därmed inte sagt att inte studentlivet har problem med mångfalden. Det är en låg andel studenter med invandrarbakgrund på nationerna. Och fördomar finns överallt[...]¹

Många som följt större svenska nyhetshändelser under senare år har troligtvis redan antagit att det som berörs ovan är händelsen då ett antal studenter på Hallands Nation i Lund i början av 2011-års vårtermin agerade en slavauktion. Citatet kommer från en artikel i Sydsvenskan tre veckor efter händelsen. Skådespelet initierade debatt om rasism i svenska samhället i stort, men även rörande mångfaldsproblem och rasism på Lunds Universitet.

Den internationella akademigranskande antirasistiska forskningen är ett stort fält.² I Sverige har feministisk forskning bidragit med rikliga perspektiv för att se skolväsendet och akademien som viktiga platser för att utveckla och arbeta för social rättvisa i samhället i stort, inte minst när det kommer till frågor rörande kön, genus och sexualitet. Den har även påvisat att dessa samhällsinstitutioner kan betraktas som rum där sociala orättvisor (re)produceras.³ Det antirasistiska fältet inom svensk akademigranskande forskning är emellertid relativt litet och nytt. Men det växer.⁴ I denna uppsats söker jag bidra till forskningen genom att

¹ <http://www.sydsvenskan.se/lund/debatten-om-slavauktionen-vagr-ar-att-do/> sedd 17/8-2014.

² Se exempelvis Essed, Philomena 'Cloning amongst professors: normativities and imagined homogeneities', NORA. (2004) 12:2 samt McIntyre, Alice (1997) *Exploring Racial Identity with White Teachers* State University of New York Press, Albany samt Ahmed, Sara (2012) *On Being Included, Racism and Diversity in institutional life* Duke University Press, London.

³ Se exempelvis Mähle, Paula. (2013) 'Academic Women with Migrant Background in the Global Knowledge Economy: Bodies, Hierarchies and Resistance.' *Women's Studies International Forum* 36 samt Selberg, Rebecca. (2010) 'Att bryta in i ledarskap: Kvinnor och ledarkarriärer vid Lunds universitet.' Rapport inom ramen för projektet En öppen akademi. Centrum för Genusvetenskap. Lunds Universitet.

⁴ Se exempelvis Mähle. (2013)

intervjua tre rasifierade studenter om deras upplevelser av olika rum vid Lunds Universitet. Med det vill jag säga deras vistelse i undervisnings och utvecklingssammanhang samt studentikosa eller studentaktivitetssammanhang. Jag sällar mig till teoretiska perspektiv som dels betraktar personliga erfarenheter och berättelser om marginalisering som källor till viktig kunskap om maktstrukturer och förtryck, och dels erbjuder analytiska verktyg för att undersöka olika marginaliseringsformers samverkan. Därigenom söker jag skissera en bild av vilka problem rasifierade studenter på Lunds Universitet kan stöta på utifrån sina olika bakgrunder och utgångspunkter.

1.2 Syfte och frågeställningar

I denna uppsats undersöker jag alltså hur tre rasifierade studenter upplever Lunds Universitet som rum. Detta i syfte att ur berättelserna erhålla kunskap om hur rasistiska strukturer inom Lunds Universitet ser ut samt hur upplevelserna av dessa strukturer kan variera utifrån individuella bakgrunder och uppfattningar.

Jag använder mig i denna uppsats av termerna rasifierade studenter. Detta då det sistnämnda begreppet inom antirasistisk forskning kommit att förstås som att inneha en position som innebär att utsättas för rasism.

Frågeställningarna är utformade utifrån min teoretiska förståelse av rasifiering som individuellt, rumsligt och kontextuellt bunden samt tätt sammankopplat med andra marginaliseringsprocesser.

1.2.1 Frågeställningar:

1. Hur upplever de rasifierade studenter som intervjuas i denna uppsats Lunds Universitet som rum?
2. Hur samspelar analyskategorier som ras, klass, kön, genus och sexualitet i deras upplevelser?

1.3 Tidigare Forskning

Nedan följer en presentation och diskussion av fyra verk som är viktiga för att förstå denna uppsats, dess bidrag till antirasistisk akademiforskning samt marginaliserande strukturer i samhället i stort.

Jag vill börja detta avsnitt med att presentera en studie som undersöker mångfaldsarbete på svenska universitet och vilka följder det får inom en administrativ kontext på akademien och studenter. Genusvetaren Lovise Haj-Brade analyserar i den ännu opublicerade artikeln *När rekryteringen ska breddas (in prep)*, som hon vänligen låtit mig ta del av, den bild av mångfald och de studenter som anses bidra till denna som framgår i mångfaldsrekryteringspolicydokument från Göteborgs-, Lunds-, Stockholms- och Uppsala Universitet. I dessa policyer beskriver högskolorna hur studenter från så kallat *studieovana hem* ska rekryteras, samtidigt som universitetens mångfaldssträvan motiveras. Haj-Brade menar att benämningen syftar till studenter som inte har bakgrund i vita medelklasshem.⁵ Haj-Brade hävdar att mångfaldsmålet inom svensk högskolepolitik under 2000-talet kommit att bli lika paradigmatiskt som tillväxtfrämjande utbildning eller studenters anställningsbarhet.⁶ Hon undersöker genom diskursanalys vilka normer och strukturer som i dokumenten synliggörs i konstruktioner av akademien, de studenter som närvarar vid den samt dem som dokumenten riktar sin uppmärksamhet mot.⁷ Artikeln är viktig för denna uppsats då den bidrar med ett ovanifrånperspektiv genom att studera policys som delvis berör och sätter de administrativa ramarna för det universitet mina informanter rör sig inom.

Trots mångfaldsbegreppets närmast självklara närvaro i högskolepolitiken menar Haj-Brade att dess innebörd förändrats över tid. Från att i ett tidigt skede ha framställts som en rättvis- och samhällsomdanande fråga så har det allt mer kommit att motiveras med att mångfald inom universiteten berikar akademien med fler perspektiv och frigör *landets kunskapsresurser*. Därmed gynnas nationen och så småningom görs landet därigenom mer kompatibelt med en global marknad. Således gynnas näringslivet.⁸ Haj-Brade menar att

⁵ Haj-Brade, Lovise. (in prep.) *När rekryteringen ska breddas* s. 2-4.

⁶ Haj-Brade (in prep.) s. 1.

⁷ Haj-Brade (in prep.) s. 1-2.

⁸ Haj-Brade (in prep.) s. 1, 5-6.

rättvisemotiveringens minskade vikt leder till framväxten av en nyliberal diskurs där ansvaret att inkluderas i akademien läggs på de *nya* studenterna. De strukturella orättvisorna blir svårседda och svårömtalade när inkluderingsproblematiken fokuseras på individuella prestationer. På så sätt blir den *gamla* och *traditionella* (läs vita medelklass-) domänen än mer osynlig och svårutpekad. De *nya* studenterna åläggs med ett ansvar att komma med *nya* perspektiv och berika universitetet och samtidigt ställa upp på det *gamlas* premisser. De blir på så sätt även ett potentiellt hot mot den vita medelklassordningen. Haj-Brade analyserar detta som en *kulturell kloning*, där de icke-normativa studenterna i allt utom de *berikande* sidorna av sitt annorlundaskap, det vill säga sitt yttre, skall anpassas till att bli en *kopia* av det *gamla*. En krydda på det välkända.⁹ Haj-Brade uppmärksammar flera problem i mångfaldspolicydokumenten som är intressanta att koppla till mina informanternas berättelser.

En annan studie som är viktig för denna uppsats är den ekonomiska historikern Paulina de los Reyes undersökning *Att segla i motvind, en kvalitativ undersökning om strukturell diskriminering och vardagsrasism inom universitetsvärlden (2007)*. I denna söker de los Reyes att förstå etnisk diskriminering och rasism inom Uppsala Universitet genom att intervjua framför allt universitetspersonal, men även ett antal studenter. Hon tar sin utgångspunkt i de lagstadgade diskrimineringsgrunderna för att sedan påpeka att kunskap kring hur diskriminering gestaltar sig i samhället i stort är bristfällig. Så även kunskap om upplevelser hos dem som drabbas samt hur deras medvetenhet om diskrimineringens förekomst påverkar dem i deras livsstrategier och -val.¹⁰ de los Reyes menar att kunskap om detta är viktig för att kunna definiera diskriminering och använda de drabbades egna tolkningar för att utveckla lagstiftningen.¹¹

de los Reyes lägger fram frågor som ställs och inte ställs som bidragande till upplevelser av diskriminering. Hon ger exempel på informanter som finner det störande att folk i deras universitetsmiljö har en movilja mot att fråga om

⁹ Haj-Brade (in prep.) s. 1-2, 6-9.

¹⁰ de los Reyes, Paulina. (2007) 'Att segla i motvind: En kvalitativ undersökning om strukturell diskriminering och vardagsrasism inom universitetsvärlden.' *Arbetsliv i Omvandling*. 2007:5 s. 1-6.

¹¹ de los Reyes (2007) s. 5-6.

deras bakgrunder och erfarenheter. Men de finner även frågor baserade på fördomar och stereotyper stötande.¹² Det förstnämnda, och andra former av osynliggörande, är något som de los Reyes förklarar att hennes informanter frekvent återkommer till. Exempelvis säger sig vissa av informanterna ha lagt märke till att de aldrig haft föreläsare som inte varit vita män, vilket givit dem en känsla av att någon med deras bakgrund inte kan nå högre positioner inom akademien.¹³

de los Reyes berättar även att hennes informanter upplevt att det görs skillnad på invandrare baserat på vilket land eller etnisk grupp de har rötter i. Flera informanter berättar om att kollegor med ursprung i västländer, speciellt engelsktalande sådana inte möts av samma diskriminering som personer med utomeuropeisk härkomst.¹⁴ de los Reyes upptäckter har många likheter med uttalanden som mina informanter gjort i mina intervjuer, något som syns i analysavsnittet. Jag vill hävda att de los Reyes studie, liksom Haj-Brades och andra svenska studier inom detta fält, är gjord ur ett ovanifrånsperspektiv.¹⁵ I de los Reyes fall i bemärkelsen att studien görs med syfte att tjäna kunskaper för lagstiftningens räkning. Jag vill genom att presentera ett studentperspektiv bidra till att lyfta upplevelser från den grupp som universitetet, genom Haj-Brades resonemang kring ett rättviseperspektiv inom synen på akademien, till syvende och sist kan anses vara till för.

Sociologen Catrin Lundström bidrar till denna uppsats med de berättelser hon ger och den bild hon målar upp av hur människor som ställs utanför en föreställd svensk gemenskap förstår villkoren för den samma. I avhandlingen *Svenska latinas, Ras, klass och kön i svenskhetens geografi* (2007) har hon genom intervjuer med unga kvinnor med olika bakgrund i Stockholms latinamerikanska diaspora undersökt hur de i sina liv och upplevelser förhåller sig till det de uppfattar som svenskhet, dess gränser, inverkan på deras liv samt hur detta är avhängigt av klass, ras, kön och sexualitet.¹⁶

Det jag framför allt använder Lundströms forskning till i min analys är hennes resonemang kring hur uppfattningar om ras och kön leder till

¹² de los Reyes (2007) s. 24-29.

¹³ de los Reyes (2007) s. 30-32.

¹⁴ de los Reyes (2007) s. 33-34.

¹⁵ de los Reyes (2007) s. 1-6.

¹⁶ Lundström, Catrin. (2007) *Svenska Latinas: Ras, klass och kön i svenskhetens geografi*. Makadam Förlag. Göteborg och Stockholm s. 29-31.

sexualisering av unga kvinnor med latinamerikansk bakgrund. Hon menar att vit svensk medelklassesexualitet konstrueras som *frigjord* och *respektabel* medan icke-vit- och arbetarklassesexualitet ses som *lättfotad* och nedvärderas.¹⁷

Sist men inte minst presenterar jag här sociologen Beverley Skeggs gedigna avhandling *Att bli respektabel* (1999). Skeggs undersöker genom intervjuer med ett stort antal brittiska arbetarklasskvinnor hur dessa upplever och agerar klass. Hon menar att klassbegreppet under det sena nittioåret var en analyskategori som gått förlorad inom den dåtida feministiska forskningen, varför hon strävar efter att återinföra den. Hon menar att klass i allra högsta grad är av vikt för att förstå även problemformuleringar som berör köns- och maktstrukturer och genuskonstruktioner.¹⁸ Genom att använda Pierre Bourdieus klasskapitalapparatur utforskar hon hur kvinnorna påverkas av sin klassposition i olika aspekter av sina liv samt hur de producerar och re-producerar klasstrukturer samt klasspräglade normer kring femininitet och sexualitet.¹⁹

I min uppsats använder jag flera delar av Skeggs resultat för att analysera hur informanternas klassposition och upplevelsen av densamma påverkar deras syn på sin rasifiering samt hur den påverkar dem i den medelklasspräglade studiemiljön vid Lunds Universitet. *Respektabilitets*begreppet, som jag vidare redogör för i teoriavsnittet blir för mig högst relevant när det kommer till att undersöka hur informanterna ställer sig till klassmarkörer som klädsel och uppförande, samt även hur deras genustolkningar påverkas av medelklassideal.²⁰

¹⁷ Lundström (2007) s. 213-216.

¹⁸ Skeggs, Beverley. (1999) *Att bli respektabel*. Bokförlaget Diadalos. Göteborg s. 14-20.

¹⁹ Skeggs (1999) s. 133-152.

²⁰ Skeggs(1999) s. 164-185.

1.4 Teoretiska Perspektiv

1.4.1 Vad är rasifiering?

Denna uppsats handlar om rasifieringsprocesser och enskilda personers upplevelse av dem. Samtidigt sker allt detta inom det specifika akademiska rum som Lunds Universitet utgör. Det är utifrån denna kontextualisering jag valt det teoretiska ramverket för denna uppsats, och det är så detta avsnitt bör läsas. Att skriva antirasistisk teori är i grunden ett politiskt projekt. Teorin bör därför anpassas efter det undersökta sammanhanget. Jag anser dock att varje ansats att studera problem kring människors upplevelse av rasifiering och de processer/strukturer som följer av den, bör förhålla sig till de emancipatoriska teorigrunder som lagts av Black Feminism och ståndpunktsteori.²¹ Detta då dessa tanketraditioner ledde feministisk och antirasistisk forskning till att förstå att erfarenheter av marginalisering kan och bör användas för att förstå förtryck.²²

Hur ska jag då i denna uppsats förhålla mig till det omdiskuterade begreppet Rasifiering? Jag använder i denna uppsats den Svarta Feministen och sociologen Patricia Hill Collins artikel *Learning From the Outsider Within* (2004) dels då hon i denna bidrar med ovan nämnda epistemologiska insikter, men även då artikelns huvudfokus ligger på en akademisk kontext samtidigt som hon redogör för en rik teoretisering av rasifiering. Hill Collins tolkar rasifiering som ett verktyg som den som innehar förtryckarens position kan använda för att ta tolkningsföreträde från och på andra sätt marginalisera den förtryckta genom att tillskriva den olika egenskaper. Hill Collins beskriver med en analys av historiskt ras-och könsförtryck hur svarta kvinnor av det vita patriarkatet i relation till vita kvinnor placeras i antitetiska positioner och får representera groteska och förlöjligade femininiteter. De görs till *Andra*.²³

Jag omtolkar på grund av den pluralitet av rasifierade bakgrunder som mina informanter har Hill Collins användande av benämningen *Svart* till icke-vit. I denna kontextanpassning blottas även ståndpunktsteorins främsta brist för min

²¹ Se exempelvis Hill Collins, Patricia. (2004) 'Learning From the Outsider Within: The Sociological Significance of Black Feminism Thought' i Harding, Sandra (ed.) *The Feminist Standpoint Theory Reader – Intellectual and Political Controversies*. Routledge. New York.

²² Ibid.

²³ Hill Collins (2004) s. 108-109.

uppsats. Hill Collins argumenterar för att svarta kvinnor genom att tolka om sina identitetspositioner kan skapa en egen kollektiv självmedvetenhet, och utifrån denna position producera emancipatorisk kunskap och motstånd mot rasistiska och sexistiska strukturer.²⁴ I detta argument finns även ett sanningsanspråk, där svarta kvinnor i denna omtolkning av sin omvärld också erhåller en mer korrekt och sann kunskap om verkligheten. Att göra denna teoretisering av mina informanternas upplevelser skulle för denna uppsats innebära en grov förenkling och essentialisering av vad en rasifierad identitet innebär i Sverige idag.

Därför använder jag mig främst av Sara Ahmeds omfattande fenomenologiska teoretiska modell. Fenomenologin kan kort sagt sägas lägga sitt fokus på att studera upplevelsen av att bebo en viss sorts kropp, samt olika kroppars rörelsemöjligheter i olika rum.²⁵ Ahmed betraktar rasifiering som en samling processer styrda av en historisk vanemässighet och påvisar hur rasifiering och den marginalisering som därav följer ständigt reproduceras inom vita rum.²⁶ Detta är någonting som Hill Collins inte täcker, och som jag behöver för att förstå mina informanternas sinsemellan olika erfarenheter av rasifiering. Ras och rasifiering är med Ahmed att betrakta som resultatet av vad hon benämner som *Orienteringar, Användande* och *Linjer*.²⁷ Att *orienteras* innebär enligt Ahmed att bli varse vad som är nåbart och inte för en i den egenupplevda världen. Nåbarhet beskriver hon som beroende av huruvida platser och ting placeras nära eller långt ifrån platser ens kropp förknippas med. Fenomenologisk närhet beskriver Ahmed som tätt sammankopplad med en uppfattad likhet till andra kroppar. Exempelvis kan icke-vita kroppar på basis av sin markering antas höra hemma i, eller placeras nära, rasifierade arbetarklassområden och allt som rasistiska stereotyper associerar till dessa platser. Det är i detta förknippande av icke-vita kroppar med främmande platser som *Andra* skapas enligt Ahmed.²⁸

Orienteringar upprepas enligt Ahmed varje gång en kropp anländer till en ny plats.²⁹ Exempelvis börjar på universitetet. När vi *anländer* på en ny plats

²⁴ Hill Collins (2004) s. 109-115.

²⁵ Ahmed, Sara. (2011) *Vithetens hegemoni* Red. Rasmus Redemo. Tankekraft Förlag. Hägersten s. 126-127.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ahmed, Sara. (2006) *Queer Phenomenology – Orientations. Objects. Others*. Duke University Press. London s. 12-20 samt Ahmed (2011) s. 129-140.

²⁸ Ahmed (2006) s. 134-135 samt Ahmed (2011) s. 55-61, 133-134, 201-208

²⁹ Ahmed (2006) s. 37-44.

eller ett nytt rum menar Ahmed att vi omorienteras. Då blir kroppens innehavare varse hur den passar in på den nya platsen, vilket utrymme den tar upp, hur synlig den blir och hur den mottas av andra. Rasifiering sker alltså även i anländandet, där kroppen får sin betydelse, sin innebörd, och sin plats.³⁰ De vägar kroppar *orienteras* mot att ta, de rum de riktas mot att anlända i är det Ahmed kallar *Linjer*.³¹ Ahmed lyckas dock i denna modell i min mening inte teoretisera det motstånd mot marginalisering som går att tolka ur vissa av mina informanternas berättelser. Genom att i dessa fall anamma Hill Collins definition av rasifiering som ett tolkningsföretäde använt för att förtrycka går sådant motstånd att förstå som aktiva handlingar, och inte endast som följd av kontextuellt belagda *orienteringar*. Jag utvecklar detta påstående under nästa rubrik.

1.4.2 Lunds Universitet som rasifierat rum

Ahmed förklarar att om vissa sorters *linjer* leder till ett visst rum så kommer dessa *linjer* tillslut att behärska det rummet. Detta menar hon är fallet när det kommer till institutioner som universitet. Historiskt sett har akademien varit en plats endast nåbar för vita kroppar. Därmed har dessa rum kommit att behäskas av vita *linjer*, vars vägar och handlingar skapat en nedärvd vana i rummet.³² Alla kroppar som i sitt utseende eller i sina handlingar avviker från dessa *linjer* blir då väldigt synliga i akademiska rum som behäskas av vita *linjer*. En vit hegemoni uppstår i rummet.³³ En icke-vit kropps närvaro i ett vitt rum blir således en källa till obekvämheter. Både för den som bebod den icke-vita kroppen och känner av markeringen, och för de vita kroppar som märker av den. Således orienteras icke-vita kroppar vid anländande i vithetshegemoniska rum mot att följa *vita linjer*.³⁴

Kroppar som går emot dessa orienteringar och därmed inte följer *vita linjer* menar Ahmed är *queera*.³⁵ Men att följa en *queer linje* kan med hennes teoretiska ramverk inte ses som aktiva handlingar, det vill säga motstånd mot den vita hegemonin. Det är här jag menar att ett anammande av Hill Collins syn på rasifiering kommer till pass. Genom att inte endast betrakta den vita hegemonin

³⁰ Ibid.

³¹ Ahmed (2006) s. 12-20 samt Ahmed (2011) s. 129-140.

³² Ahmed (2006) s. 129-131 samt Ahmed (2011) s. 134-141.

³³ Ahmed (2011) s. 125-147.

³⁴ Ahmed (2011) s. 144-147.

³⁵ Ahmed (2006) s. 171-179.

som en vanemässig och därmed även ganska passiv orienterande faktor, utan även som ett aktivt förtryck där den vita hegemonin genom rasifieringsprocesser försvarar sin maktposition, kan följandet av *queera linjer* även ses som en aktiv handling i motstånd mot förtrycket.³⁶

I icke-vita kroppars *användande* och *orienteringar* i vita rum, det vill säga när icke-vita *linjer* möter vita sådana, menar Ahmed att den gamla ståndpunktsteoretiska frågan om olika marginaliseringsfaktorers samverkan aktualiseras.³⁷

1.4.3 Intersektionella resonemang

Sara Ahmeds ovan förklarade teoretiska formulering av det perspektiv som inom feministisk forskning ofta kommit att kallas intersektionalitet, är för mig den mest fruktbara synen i denna uppsats. Den delar nämligen de styrkor jag sett på andra håll i Ahmeds ramverk. Med detta synsätt kan jag ur informanternas berättelser om sina upplevelser av Lunds Universitet utläsa vilka identitetsmässiga analyskategorier som är mest aktuella att lägga fokus på och diskutera i enskilda episoder av berättelserna. Hill Collins syn på intersektionalitet är i denna uppsats inte användbar på samma sätt då hon presenterar ett perspektiv där olika förtrycksformer adderas, och där de personer som utsätts för flest former av förtryck också erhåller bäst förutsättningar att förstå världen.³⁸ Jag anser att detta synsätt erbjuder en alltför enkel analysmodell för mina informanternas sinsemellan mycket skilda erfarenheter då det inte erbjuder samma individuella fokus som Ahmed.

Ahmed, som refererar till Beverley Skeggs, menar att följandet av institutionella *linjer* inom västerländska universitetet ofta handlar om att i agerande och utseende hamna så nära en vit medelklasskropp som möjligt.³⁹

Skeggs lägger stor fokus på det analytiska begrepp hon kallar *Respektabilitet*, som i hennes avhandling innebär ett måttfullt medelklassideal. *Respektabilitet* utgör en motsats till den vulgaritet arbetarklassen, arbetarklass-femininiteter och sexualiteter kopplas till av kvinnorna i hennes studie, vars disidentifikation med- och strävan bort från sin egen klassposition Skeggs

³⁶ Ibid.

³⁷ Ahmed (2011) s. 139-141.

³⁸ Ahmed (2011) s. 139-141 samt Hill Collins (2004) s. 109-111.

³⁹ Ahmed (2006) s. 137-138.

använder för att tydligt illustrera klassförtryckets kultursociologiska struktur och utformning.⁴⁰ *Respektabilitets*begreppet blir för mig högst relevant när det kommer till att undersöka hur informanterna ställer sig till klassmarkörer som klädsel och uppförande, samt även hur deras genustolkningar påverkas av medelklassideal.⁴¹

⁴⁰ Skeggs (1999) s. 164-187.

⁴¹ Ibid.

1.5 Metod och metodologi

1.5.1 Överväganden

En klok kurskamrat och vän gav mig under början av denna uppsatsprocess rådet att metodologiska beslut i intervjustudier vinner på att fattas med frågan *varför jag, varför nu?* i bakhuvudet. Jag har funnit frågan väldigt hjälpsam när det kommer till metodologiska överväganden då den är så central för synen på den egna forskarrollen samt inställningen och attityden gentemot informanterna. Svaret på varför denna uppsats är viktig nu har jag låtit framgå i bakgrunds- och forskningslägesavsnitten. Men varför ska jag skriva denna uppsats? Patricia Hill Collins menar att personer från marginaliserade grupper som befinner sig inom akademien, en institution som är den hegemoniska gruppens domän, har möjlighet att genom sin erfarenhet av marginalisering använda institutionella verktyg för att producera subversiv kunskap.⁴² Hill Collins anser att den samhällsanalys sådana *outsiders within* kan åstadkomma bär på en större sanningshalt än om en forskare tillhörande den hegemoniska gruppen studerar marginaliserade gruppers situation, även om det görs i största välvilja.⁴³

Emellertid känner jag mig inte helt bekväm i att hävda en oproblematiserad *outsider within* status när det kommer till mig själv. Det finns för många faktorer som gör detta svårt gentemot mina informanter. Till exempel det faktum att jag socialt och av mig själv uppfattas som man medan två av mina tre informanter är kvinnor. Att min studie av deras tid på Lunds Universitet skulle hysa en större sanningshalt på grund av att vi delar erfarenheten av att göra detta i egenskap av att ha ett icke-vitt yttre är mildt sagt naivt att tro. Antropologen Kirin Narayan menar att *insider/outsider*-dikotomin är problematisk just av skäl som de jag precis angivit. Hon menar istället att intervjuforskarens status är ständigt föränderlig.⁴⁴ Detta är någonting jag upplevt under mina intervjuer, exempelvis med Ana som ständigt antog att vi delade många erfarenheter hon haft, eller Saida som tvärtom aldrig drog sig för att ifrågasätta mina frågor och påpeka feluppfattningar. Uppmärksamheten på *outsider/insider*-statusens växlingar har

⁴² Hill Collins (2004) s. 117-122.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Narayan (1993) s. 676-682.

jag som grund i mitt val av tillvägagångssätt och analys i denna uppsats. Min erfarenhet av att själv vara lundastudent och innebo en markerad kropp kan jag förhoppningsvis i linje med Hill Collins ovan presenterade resonemang förvalta i lägen då jag upplever mig erhålla insiderstatus.

När det kommer till min och informanternas svaga bekantskaps inverkan på *insider/outsider* statusen anser jag att denna relation inte påverkades. Möjligen kan det ha påverkat det faktum att både jag och informanterna i samtal efter att intervjun avslutats kom fram till att vi upplevt samtalet intervjuerna som avslappnade och vänskapliga. Men detta garanterade inte, vilket framgår i analysen, att samtliga tre intervjuer rakt igenom var tvåsidiga i bemärkelsen att jag aldrig kände att jag behövde ta ansvar för att samtalet flöt på eller att spänningar inte uppstod.

1.5.2 Intervjuguidens utformande och genomförandet av intervjuerna

För att genomföra intervjuerna och utforma min intervjuguide har jag använt mig av pedagogen Steinar Kvale och psykologen Svend Brinkmanns gedigna handbok *Den Kvalitativa Forskningsintervjun*, då de i denna skisserar en guide för att utföra intervjuer på en fenomenologisk grund. De menar att en fenomenologisk förståelse lämpar sig väl för studier som likt denna uppsats undersöker företeelser utifrån informantens upplevelser.⁴⁵ Jag har liksom Kvale och Brinkmann föreslår för ändamålet gjort halvstrukturerade intervjuer.⁴⁶ Jag har alltså utformat en intervjuguide innehållandes öppna frågor, sprungna ur ett fenomenologiskt teoriramverk och knutna till frågeställningarna. I dess praktiska utformning berörs informanternas upplevelser av att börja på universitetet, hur de upplever sin studiemiljö och studentvärlden samt hur de ställer sig till dessa upplevelser.⁴⁷

Kvale och Brinkmann menar att det när det kommer till fenomenologiska halvstrukturerade intervjuer ställs krav på forskarens aktiva lyssnande, sociala färdighet samt ämnes- och teorikunskap. Detta för att kunna frångå intervjuguiden och ställa vad de benämner som *den andra frågan*. Det vill säga att kunna plocka upp sådant som informanterna berättar som kan vara av intresse för studien eller som informanten tycks uppleva som extra viktigt inom

⁴⁵ Kvale och Brinkmann (2009) s. 39-48.

⁴⁶ Kvale och Brinkmann (2009) s. 43-48.

⁴⁷ Se Bilaga 1 för intervjuguiden i sin helhet.

samtalsämnet.⁴⁸ Detta kan bidra till att dels specificera vad informanten menar att framföra genom att återge en viss upplevelse, eller för att avslöja för analysen fruktbara mångtydigheter och motsägelser i upplevelsen av sin omgivning.⁴⁹

Sammanfattningsvis vill jag beskriva Kvale och Brinkmanns riktlinjer för en fenomenologisk halvstrukturerad intervju som en kartläggning av informantens upplevda värld och dennes upplevelse av den undersökta företeelsen, där en så deskriptiv och mångfacetterad bild av informantens upplevelse som möjligt eftersöks för analysen. I mitt analysavsnitt presenterar jag långa citat för att ytterligare bidra till metodologisk transparens.

1.5.3 Empiriskt material

Mitt empiriska material i denna uppsats utgörs av tre drygt en timme långa djupintervjuer. Informanterna har jag kommit i kontakt med genom min umgänges- och studiekrets i Lund. Samtliga informanter kommer från periferin av dessa bekantskapskretsar, då jag eftersträvat att informanterna skulle veta någonting om mig både då jag tillfrågade dem om deltagande i studien och i intervjusituationen. Detta då ämnet för studien endast ställer kraven att informanterna ska vara eller ha varit lundastudenter, samt att de på något sätt har en kropp som rasifieras.

Att tillfråga personer som absolut inte vet någonting om mig, och vice versa, skulle i min mening i värsta fall leda till att jag reproducerar den rasifiering som jag ämnar kritiskt granska i denna uppsats. Jag tolkar Kvale och Brinkmann som att det för en undersökning kan bli problematiskt att informanterna har för stor kännedom om forskaren då detta kan leda till att svaren anpassas efter vad informanterna tror att intervjuaren vill höra.⁵⁰ Emellertid menar Kvale Brinkmann att detta är en risk vid användandet av allt intervjumaterial, redan i det att informanterna deltar i studien.⁵¹ Samtidigt menar Kirin Narayan, vars bidrag till denna uppsats jag diskuterar i avsnittet nedan, att det när det kommer till intervjustudier är oundvikligt att en informant drar slutsatser om forskaren. Men detta lägger hon snarare fram som någonting att dra

⁴⁸ Kvale och Brinkmann (2009) s. 154-156

⁴⁹ Lieblich, Amia, Tuval-Mashiach, Rivka och Zilber, Tamar. (1998) Narrative Research. SAGE Publications Inc. Thousand Oaks s. 3-5.

⁵⁰ Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Andra upplagan. Studentlitteratur. Lund s. 19-23.

⁵¹ Ibid.

nytta av. Informantens slutsatser eller kunskaper om forskaren samt dennes bakgrund leder till att den makt- och kunskapsobalans som tenderat att, bl.a. av Kvale och Brinkmann, beskrivas som oundvikliga vid intervjustudier enligt Narayan inte alls blir så statisk.⁵²

Catrin Lundström identifierar terminologi och språk som förtroendebyggande faktorer och argumenterar för att hennes goda kunskaper i spanska samt erfarenheten av att ha levt i Latinamerika bidrog till att kunna anpassa intervjuerna och bygga förtroende med informanterna.⁵³ Ämnen som berör frågor om upplevelser av rasifiering kräver i min mening mer förtroende och bekvämlighet forskare och informant emellan. Jag anser att min bekantskap med informanterna förbättrat förutsättningarna för detta. Exempelvis samtalade jag med anti-rasistiskt och postkolonialt politiskt insatta Saida genom ord som rasifiering och exotisering, medan jag med andra informanter snarare använde mer vardagliga ord och termer de själva identifierade sig med. Ord som utländsk- eller invandrarbakgrund.

1.5.4 Analysmetod

För att analysera materialet jag erhållit genom intervjuerna använder jag mig i denna uppsats av den narrativa analysmetoden kallad kategorisk innehållsanalys. Jag baserar min användning av metoden på den beskrivning som psykologerna Amia Lieblich, Rivka Tuval-Mashiach samt socialpsykologen och antropologen Tamar Zilber presenterar i metodboken *The Narrative*. Metoden går ut på att de transkriberade intervjuerna läses noggrant och delas in i teoretiskt förankrade analyskategorier eller teman.⁵⁴ Utifrån teori och tidigare forskning har jag närläst intervjutranskriptionerna och mejslat ut fem kategorier som i analysen presenteras som avsnittets underrubriker. Under rubrikerna samlar jag intervjusegment som jag vid läsningarna funnit beskriva informanternas upplevelser av liknande aspekter av universitetets rum. Analysmetoden är fördelaktig i denna studie då den kategoriska presentationen gör det enkelt att hålla en tydlig kongruens med undersökningens problemformulering. Dessutom menar Lieblich et. al att kategoriindelningen medför att det räcker med ett

⁵² Narayan, Kirin. (1993) 'How Native is a "Native" Anthropologist?' *American Anthropologist*. New Series. 95:3 s. 676-678.

⁵³ Lundström (2007) s. 33-34.

⁵⁴ Lieblich et al. s. 6-10.

relativt litet antal djupintervjuer för att fortfarande erhålla ett rikligt analysmaterial.⁵⁵

En problematik med metoden som Lieblich et. al emellertid lyfter fram är det faktum att en kategorisk narrativanalys till skillnad från en holistisk sådan ofrånkomligen innebär att vissa delar av informantens egen berättelse går förlorad genom mitt kategoriurval och teoretiseringen av intervjuvaren. Även min redigering av den transkriberade texten genom för att göra den mer lättförståelig innebär en filtrering av informanternas berättelser genom min blick.⁵⁶ Denna redigering består i mångt och mycket av att avlägsna upprepningar och stakningar. För att motverka en alldeles för stor förlust av informanternas egna berättelser krävs det att jag använder mig av långa citat där samtalets dynamik blir tydlig. Min analys växer således fram ur citaten. Detta föranleder att analysdelen är något längre än vad som är brukligt i en kandidatuppsats. Även Narayans råd att uppmärksamma insider/outsider-statusväxlingarna bidrar i min mening till att minska förlusten av informanternas egna röster i intervjuvaren.

1.5.5 Etiska överväganden

Jag var liksom Kvale och Brinkmann råder, noga med att redan i första kontakten tala om att jag kan garantera av-identifiering men inte full anonymitet.⁵⁷ Samtliga tre informanter är eller har nyligen varit studenter vid Lunds Universitet. Eftersom min erfarenhet som lundastudent har lärt mig att studentvärlden är liten och att det aldrig är många bekantskapssteg studenter emellan blir en komplett anonymitetsgaranti omöjlig. Jag har därför i denna uppsats givit informanterna fingerade namn och jag har inte heller velat presentera mer information än sådan som visat sig vara av analytisk relevans. Jag modifierar därför i varierande grad information om vilka ämnen informanterna studerar. Jag lovade även informanterna att ljud- och textfilerna med intervjuerna kommer att förstöras så fort uppsatsen är betygsatt och informerade dem om att de när som helst kunde avbryta intervjun.

⁵⁵ Lieblich et al. s. 3-5.

⁵⁶ Lieblich et al. s. 5, 17.

⁵⁷ Kvale och Brinkmann (2009) s. 87-89.

2. Analys

I detta avsnitt presenterar jag min analys av intervjuerna. Jag har delat in den i fem underrubriker som utgör de kategorier jag utmejslat genom analysmetoden. Kategorierna behandlar (1) kopplingar mellan rasifiering och klass, (2) kopplingar mellan rasifiering och femininitet, (3) informanternas upplevda begränsningar inom sina institutioner, (4) antirasistiskt motstånd och slutligen (5) upplevelser av att osynliggöras.

2.1 "Things like clothing and so on"-Vita medelklasslinjer

James studerar ett tvärvetenskapligt program vid Lunds Universitet. Hans föräldrar kommer från Ghana och han är född och uppvuxen i en småstad nära London, men har bott två år i Ghana mellan det att han var två och fyra år gammal. James berättar att han tidigare i livet känt sig avundsjuk på sina vita vänner. Han *orienterades* tidigt till att förstå att hans kropp är markerad men säger sig ha kommit till ro med det. Han menar att han funnit en stolthet i sin upplevda olikhet. Därmed inte sagt att han inte påverkades av den.

J: But then actually think that I compensated in other things. Things like clothing and so on...[...] I actually don't dress like my friends at home, I never have, I never dressed to fit in but then again I think I've always been aware of the way I dressed, always tried to look smart and not behave badly in public and things. Because I'd always think I didn't want people to think I behaved in a certain way and looked a certain way. Walking around in bad clothes or misbehaving or being to loud or anything. I didn't want people to think oh, this is how black boys behave. 'Cause they didn't have many examples of that and I tried showing people, this is how it is. So I think maybe I, I definitely changed my behaviour a bit.

Jag vill här ta Ahmeds teoretisering av närhet och likhet i beaktning. Hon menar att icke-vita kroppar i det vita fenomenologiska landskapet placeras nära rasifierade platser. Farliga, våldsamma, och hotfulla platser. Även Skeggs påpekar att sådana egenskaper är tätt förknippade med en arbetarklassposition. Eller snarare att dessa egenskapers motsats definierar en medelklassidentitet. I den medelklassmiljö som James hemstad utgjorde lyckas han genom att i Skeggs

mening klä och bete sig respektabelt hamna närmare stadens *vita linje*. På en plats där människor historiskt klätt och betett sig på ett visst sätt, kan han med sin markerade kropp genom att följa denna linje begränsa markeringens effekt.⁵⁸

Jag väljer med denna teoretisering att kalla James fenomenologiska placering för *Ofarlig Främling*. Han är en person med en kropp som i *användandet* placeras nära en främmande plats och främmande människor, men kan genom att följa vita linjer vända det hotfulla till någonting positivt och igenkännbart. Den markerade kroppen övergår då istället till ett intressant inslag i den bekanta (vita) miljön.⁵⁹ Detta illustrerar hur klass och ras samverkar i att definiera fenomenologiska avstånd. Den medelklass James utstrålar placerar honom längre bort från de obekväma och främmande Andra platser som rasifierade arbetarklassområden utgör.

Att James påpekar hur den propra klädseln inte nödvändigtvis innebär en kopia på sina vänners klädsel kan med Skeggs tolkas som att medelklasspositionen tillåter kreativitet när det kommer till utseende. I hennes studie upprörs arbetarklasskvinnor över hur personer i medelklassen genom sin klasstillhörighet har mycket större friheter att klä sig i arbetarklasskodade, icke-respektabla plagg.⁶⁰ James *orienteras* i den rasifiering han genomgår inte mot att se just arbetarklasskodade kläder som nåbara, då detta skulle placera honom närmare en föreställd farlig och kriminell rasifiering, men den kuriositet han utgör genom att vara en Ofarlig främling gör det välkommet för honom att även klä sig på ett sätt som blir intressant i en vit miljö. Hans medelklasstillhörighet medför inte samma nåbarheter som hos de vita medelklasspersoner Skeggs informanter nämner.

Det jag väljer att genom Ahmed kalla *Ofarliga Främlingar* återfinns också i Haj-Brades analys av hur *studenter från studieovana hem* i hennes studie av policydokumenten förväntas bli en *krydda* i den vita medelklassens universitetsmiljö och förkroppsligar den mångfald som så ofta önskas på vita platser. Detta kan göra det välkommet för James att inom respektabla klädkoders ramar ta ut svängarna och sticka ut.⁶¹ Men James uttrycker att han inte enbart

⁵⁸ Ahmed (2006) s. 134-135 samt Ahmed (2011) s. 55-61, 133-134, 201-208 samt Skeggs (1997) s. 164-187.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Skeggs (1997) s. 147-152.

⁶¹ Haj-Brade in prep. s. 11.

följer den vita linjen för sin egen skull, han vill också statuera ett exempel. Han vill motverka den närhet till arbetarklass som icke-vita kroppar tilldelas. de los Reyes uttrycker att hennes informanter känner att de *bär hela invandrarkollektivet på sina axlar* genom att se till att bete sig lugnt och sansat som för att markera att alla invandrare inte är kriminella.⁶² Även detta har mycket att göra med den närhet Ahmed talar om.

Jag frågar James hur han upplever markering på Lunds Universitet.

J: It's small things like the class thing isn't there at all, and in the UK you're just always aware of it.[...] You are constantly thinking of it. [...] You see someone and you just evaluate them. It's this sort of person, they come from this sort of background...[...] its an awful thing. So here it's kind of a relief not to think of that at all. I never look at my friends and think oh what kind of background are they from and it seems...I think there's less inequality here. [...] And in that way it's good because they are not making assumptions about me. [...] I wouldn't think, no. If anything it's that people are interested that I'm from Britain. When people hear me speak they think oh he's from the UK ok. And find that interesting.

M: So it's more the British thing than anything?

J: More the British thing yeah, I don't think that I've felt at any point that race was that much of an issue. Not in the university no...

M: Why do you think that is?

J: Yeah its interesting because there's not many...black students are still a minority, there aren't very many black students...so although I think if I walk past people they find it interesting that "oh there's a black guy walking around" but not anything out of the ordinary. Not any different from what I get anywhere else.

M: Do you think it's different for African-Swedish students than for you?

J: Perhaps actually. I haven't really thought of it, I think being British already makes me kind of a curiosity so... it may mask certain other things. If you are African-Swedish it's...I don't know. I imagine the experience is quite different.

M: in what way?

J: Because you find...If somebody like quizzes me for my background I, it's because I'm British. I don't speak Swedish and, I talk in what seems very a British accent. And people ask about my background because I'm British. But I think if you are asked about your background and your African-Swedish then...it might be a bit different because you feel more Swedish. It's like in the UK when I'm asked "where are you from" and I say my town and they say "oh ok but eh, where are you really from", that's what they want to ask, then I say my parents are from

⁶²de los Reyes *Arbetsliv i omvandling* 2007:5 s. 34-36.

Ghana and I give them a little story. Mostly I don't mind. But I guess it might get a little bit wearing if I have to do it all the time.[...] But I guess the African-Swedish might get more of those questions and have to experience more than I would.

Att James inte upplever det som att klass är en faktor på Lunds Universitet kan ha att klasspositionen för honom blir osynlig, precis som vithet enligt Ahmed är osynligt för dem som besitter den. Men även liksom Hill Collins menar att en form av privilegium medför möjligheten att utöva förtryck, så som osynliggörandet av faktorn klass innebär.⁶³ Jag återkommer längre fram i denna text till hur Ana som har arbetarklassbakgrund i allra högsta grad upplever klass som en del av den institutionella linjen på universitetet. Först vill jag dock gå in närmare på det James säger om brittiskheten. Jag vill återigen lyfta mitt resonemang kring *Ofarliga Främlingar*. James brittiskhet placerar honom närmare Sverige. Hans sätt att tala och föra sig, som liksom framkommit är starkt länkad till hans klasstillhörighet och agerandet av den samma, placerar honom på en välkänd plats nära Sverige. På ett liknande sätt som han upplever att medelklasstatusen i Storbritannien gör honom till en positiv kuriositet, gör även brittiskheten honom, i den vita svenska kontext som Lunds Universitet utgör, till ett välkommet intressant inslag.⁶⁴ Detta syns också i hans egna resonemang kring skillnaden mellan hans upplevelse och afro-svenska studenters. James placeras längre ifrån de Andra platser som dessa studenter även enligt honom själv kan komma att förknippas med, hans brittiskhet maskerar med hans egna ord vissa andra saker.

Jag vill nämna att jag i denna del av intervjun inte upplevde att jag hade vad Narayan beskriver som insider-status. James tycktes här, liksom vid flera andra tillfällen under intervjun, svara kort och sakligt på frågorna utan att blanda in för mycket känslor eller åsikter. Jag upplevde inte att någon av oss blev obekvämt av situationen men jag fick till skillnad från med exempelvis Ana anstränga mig för att ställa specificerande följdfrågor. Detta skulle kunna ha att göra med en oro James uttryckte i början av intervjun för att inte kunna ge användbara svar. Jag upplevde aldrig att jag lyckades vinna förtroende nog att nå förbi den spärren.

⁶³ Ahmed (2011) s. 125-126, 201-207 samt Hill Collins s. 106-109.

⁶⁴ Haj-Brade in prep. s. 11.

de los Reyes lyfter i sin studie fram anställda på Uppsala Universitet som upplever att det finns etniska hierarkier deras institutioner.⁶⁵

Saida identifierar sig som sudanes. Hennes familj kom till Sverige när hon var ca sju/åtta år gammal. Hon flyttade till Lund för att studera ett tvärvetenskapligt samhällsvetarprogram, har nu avslutat det och flyttat tillbaka till Stockholm där hon vuxit upp. Hon har ett stort politiskt intresse.

Även Saida identifierar hierarkier av samma typ som James när hon berättar om diskrepansen hon kunde uppleva mellan den sudanesiska identitet hon tilldelades hemifrån samt från sin internationellt inriktade skola och utanför dessa miljöer.

S: Jag... eh jag vet inte för att jag fick liksom aldrig välja själv, och sen så var det väl någon... som en sorts bubbla hemma och i skolan liksom och sen så kommer man till världen utanför, då är det väldigt många som är såhär: "Ah men det är klart att du är svensk, du har ju svenskt medborgarskap, du har ju bott här". Och sen så kan jag tänka såhär att hade man frågat nån som typ var norsk det? "Varför känner inte du dig svensk?" och jag får höra det hela tiden typ, som att man tänker sig att jag inte ska göra det för att jag kommer från ett ställe som anses vara värre än Sverige.

Saida identifierar också hur kroppar som rasifieras placeras nära klass och respektabilitet:

S: ja, eller såhär typ när det har vart typ formella... formella händelser i Lund typ när det har vart såhär bal...eller när jag har vart på nån jobbintervju eller nåt sånt, så har jag alltid tänkt att jag måste platta mitt hår. Och det är ju en sorts skam över att jag har en afro. För att jag tas mer på allvar om jag har rakt hår. Och det har jag typ slutat med helt nu men det är något jag har liksom kämpat med under min universitetsgång. Och det är väl en sorts skam.

M: Mm, hur känner du inför den skammen?

S: Ja det är ju jättetråkigt men det är ju också någonting som man kanske inte reflekterar riktigt över vad det innebär. Men jag har reflekterat över det nu och nu vet jag inte om jag skulle säga att jag känner stolthet över min afro men jag känner acceptans över den. Jag känner att jag... typ älskar den.

⁶⁵ de los Reyes *Arbetsliv i Förändring* 2007:5 s. 31-32.

Saida, som även hon har medelklassbakgrund, identifierar att den rasifierade markering som ett *afro* innebär i vita medelklassrum som baler och jobbintervjuer avviker från *vita linjer*.⁶⁶ Att hon slutat bry sig om att platta sitt hår och följa den *vita linjen* skulle liksom i James fall kunna tolkas som att hon ges svängrum utifrån att besitta en medelklassposition, men med Sidas starka anti-rasistiska och postkolonialt politiska medvetenhet i åtanke vill jag snarare med min ståndpunktsteoretiskt inspirerade omarbetning av Ahmeds begrepp tolka detta som ett motstånd där hon följer en *Queer linje*. Hon utövar motstånd genom att aktivt *orientera* sig mot att avvika från den vita linjen och gå tvärt emot dess medelklassrespektabla och vita riktning för att istället genom Hill Collins kunna sägas finna en egen självdefinition.⁶⁷

Ana är född i Sarajevo. Hennes familj flydde när hon var spädbarn undan kriget i Bosnien och hamnade till slut i en mindre svensk stad på västkusten. Hon har flyttat till Lund för att läsa vid Ekonomihögskolan. I Anas fall blir det liksom jag ovan kort berörde tydligt hur den osynliga klassmarkering som James pratade om blir synlig för henne med sin arbetarklassbakgrund. Åtminstone på ekonomiska institutionen.

A: Ja, alltså jag vet inte, men jag tror det har väldigt mycket att göra med att... alltså det låter jättetöntigt, men alla har ju verkligen märkeskläder och alla har ju verkligen det ena och det andra. Och jag förstår ju att även om de har jätte-rika föräldrar så jobbar de ju ändå själva, det är inte det jag menar men, de har ju liksom haft sparkonton [...] det har ju inte jag för att vi kom hit från krig, vad fan skulle mina föräldrar spara på? [...] det har ju inte jag liksom och typ jag har liksom inte alls nåt jäkla sparkapital [...] och visst eh... nu har vi ju, har ju min familj det så ekonomiskt också [...] men vi är medelklass vi är ju liksom inte överklass precis.

M: Nä.

A: eeh och det är liksom att alla ba har liksom bara jättemycket märkeskläder och bara jättemycket det och det och ja det är klart som fan att jag också har lite någonstans men så det liksom det är ju inte av det dyraste slaget heller liksom

M: Nä.

A: Så att det är väl lite sådär att när jag nu skulle ha nånting som är lite mer nåt märke liksom så bara såhär okej men då har jag också en sån. Skönt. Jättedumt för jag är inte sån märkesnörd jag hatar folk som går och ska yttra sig med märken

⁶⁶ Ahmed (2006) s. 128-132, 138 samt Ahmed (2011) s. 125-147.

⁶⁷ Ahmed (2006) s. 29, 63, 171-179 samt Hill Collins s. 108-115.

jag är verkligen inte sån. Men eh, så hade jag en väska som är typ såhär Longchamp då.

M: Aa

A: Som alla skulle, då fick jag en sån av min syster för att hon jobbar! [...] Jag tänkte: "Men gud vad skönt då har jag en sån" tänkte jag liksom. [...] Jättetöntigt för jag hatar ju såna människor egentligen. [...] Det är det som gör att man, men jag blir såhär schizofren typ.

Anas upplevelse av studentgruppen är full av mångtydigheter och motsägelser. Hon tycker att det är löjligt att yttra sig genom märken och accessoarer av dyra märken men förstår att för att följa den institutionella linjen, för att inte markeras, så *orienteras* hennes begär mot denna typ av klassmarkörer. Att inte ha väskan innebär obekvämheter, en markering av att inte följa *linjen* på ekonomiska institutionen.⁶⁸ Märkeskläder av dyrare slag är onåbara för henne, vilket också fråntar henne det svängrum James har när det kommer till att kunna hävda sin klassposition utan att på tydligaste sätt följa den klädkod som ingår i den vita, som Ana upplever det överklassens, institutionella linje på ekonomiska institutionen.⁶⁹ Jag tolkar denna överklassmärkning av den *vita linjen* på ekonomiska institutionen som ännu ett led i Anas strävan efter att följa en *medelklasslinje*. Skeggs märker i sin avhandling att hennes informanter ogärna kallar sig för arbetarklass, utan hävdar en medelklassposition, inom vilken även överklassens extravagans förkastas. Detta leder dem till liknande konfliktfyllda resonemang. När detta misslyckas leder det till oro och frustration. Till en obekvämheter, med Ahmeds teoretisering. På ett sätt som liknar Anas resonemang ovan.⁷⁰

2.2 "Det är ju inte så att jag är en äcklig tjej"-Rasifierad femininitet

Skeggs lyfter fram att agerandet av femininitet är centralt för hur arbetarklasskvinnorna i hennes avhandling ställer sig till inte enbart klädsel, utan även beteende. En respektabel femininitet måste enligt Skeggs vara åtråvärd utan att vara vulgär. Måttstockar som kvinnorna i studien ständigt bedömer sin

⁶⁸ Ahmed(2006) s. 136-137 samt Ahmed (2011) s. 35-43, 125-147.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Skeggs(1997) s. 119-129.

omgivning utefter.⁷¹ Lundström finner liksom tidigare berörts i en svensk kontext att uppfattningar klass och svenskhet är tätt sammankopplat där ett svenskt (vitt) uppträdande kopplas till medelklassrespektabilitet medan invandrarskap kopplas till vad hon kallar en *kicker*-identitet, dvs. kriminalitet, stökighet och en *lättfotad* sexualitet.⁷²

M: [...] känner du att det finns något såhär krav [...] om du ska vara ekonom så ska man va såhär och såhär och såhär liksom?

A: Aa så är det. Aa det gör det.

M: Aa

A: Typ som att visst... du eh, nu har jag ju vågat stå emot väldigt mycket ändå bara, jag pallar inte gå ut och kröka med er [sina kurskamrater] i fyra dagar, jag orkar inte göra det [...] jag har lite såhär, jag har dragit mig undan väldigt mycket också faktiskt för att jag... som sagt. Jag är ju inte exakt som dem, [...] nu menar jag inte alla ekonomer för vi är 350 pers., men de utmärkande [...], men det finns såhär typiskt för hur man ska vara såhär, visst du ska skoja och såhär men du ska ju inte vara... du ska ju inte skoja konstigt och bjuda på dig själv på det sättet.

Tjejerna ska ju, de ska ju vara fina men de ska ju vara jätte partyinglor...

M: Vad sa du? De ska vara...?

A: Partyinglor! Men de ska ju ändå vara fina liksom.

M: Mm

A: Typ, herregud det är ju inte så att jag är en äcklig tjej, det är jag ju inte men det är ju att jag [...] jag vågar ju bjuda på mig själv liksom. Inte högljutt på ett dåligt sätt liksom så att jag stör andra, för att jag kan ju verkligen respektera andra men du vet de ska verkligen vara såhär lågmälda och duvet såhär: "åh men gud vad fin, ah men gumman vad fint åh"

M: mm

A: verkligen såhär [...] mycket sånt liksom, så skulle jag vara lite extra framåt och bjuda på mig själv extra mycket och vara lite mer högljudd [...] då tror de ju att det är på grund av att jag är utländsk. Att det skulle vara på grund av att jag är utländsk.

A: Men för att mestadels av tjejerna är visst, de, alla ska kunna skoja och man ska alltid skoja och man ska skratta och sådär. Men jag blir såhär, ah skulle jag svära lite mer än någon annan nån gång då är det för att jag är utländsk liksom. [...] klart som fan att de också kan skoja till det och röta sig och allt vad det är liksom, men det är ju fortfarande såhär [...] det är nästan lite hierarki faktiskt.

M: aha...

⁷¹ Skeggs(1999) s. 164-185.

⁷² Lundström (2007) s. 203-232. Anm. Lånar i analytiskt syfte kursiverade *lättfotad* från Lundström (2007).

A: Bland tjejerna. [...] nej man skojar lite och har lite kul men man skulle, man skulle aldrig kunna ful-skratta liksom. [...]

M: Aa

A: det är ju bara konstigt om man ska ful-dansa och sånt där liksom. Det gör de ju inte och man ska alltid vara lite såhär fin och nej men alltså man ska vara väldigt neutral på nåt sätt att alltså väldigt såhär man ska inte va utmärkande liksom. [...]
så att ah, jag vet inte.

M: och om du hade vart det...?

A: ah men då är känslan att då är det ju ah, utländska, ni är ju lite stökiga. [...]
Typ så, vet typ inte om det är sant eller inte men [...] Alltså jag står för det samtidigt som jag inte vill att folk ska tycka saker om mig bara för att jag har utländsk bakgrund liksom.

Det är mycket som sägs i detta långa och mycket intressanta citat. Ingenstans tidigare i denna text blir det så tydligt hur analyskategorierna kön, klass och ras flyter samman och skapar en institutionell *linje*; där de blir omöjliga att separera från varandra. Ana känner obekvämlighet och hon är säker på att hon skulle tillfoga sin omgivning detsamma genom att inte följa *linjen*. Detta skulle nämligen innebära att bryta med ett historiskt arv som lämnat komplexa premisser för att närvara i det vita rummet. För Ana som bebor en kropp som inte ärvt dessa förutsättningar blir *linjen* plågsamt tydlig.⁷³

Jag tolkar Lundströms resonemang kring kvinnliga sexualiteter i *Svenska Latinas* som att en skillnad mellan en *frigjord* sexualitet och en *lättfotad* feminin sexualitet finns. Den *fria* (hetero)sexualiteten kopplas till vithet och därmed medelklass och innebär en bekväm inställning till (hetero)sexualitet.⁷⁴ Både Lundström och Skeggs slår fast att kvinnlig (hetero)sexualitet är alltid underkastad manlig, vilket göt den *fria* kvinnliga (hetero)sexualiteten till en respektabel sådan, dvs. tillgänglig men inte allt för tillgänglig för det manliga (hetero)sexuella begäret.⁷⁵ Ahmed teoretiserar detta som att sexuella begär och lust *orienteras* mot att följa en vit heterosexuell *linje* där även medelklassideal bidrar till att skapa en hegemonisk sexualitetslinje.⁷⁶ Lundström låter framgå att uttrycket *lättfotad* är någonting som genom exotiseringsmekanismer inom rasifieringsprocesser kopplas till de unga icke-vita kvinnorna som deltar i

⁷³ Ahmed (2006) s. 136-137 samt Ahmed (2011) s. 139-141 samt se anm. i fotnot 17.

⁷⁴ Lundström (2007) kap. 8.

⁷⁵ Lundström (2007) s. 184-187, kap. 8 samt Skeggs (1997) s. 176-187.

⁷⁶ Ahmed (2006) kap. 2.

avhandlingen. Hon finner dock att även vita arbetarklasskvinnor som omnämns i studien sexualiseras som *icke-respektabla* på detta sätt. Med Ahmed kan detta uttryckas som att de icke-vita och arbetarklasskvinnorna placeras nära dessa underordnade (hetero)sexualiteter.⁷⁷

Anas markering emot att vara en *äcklig tjej* tolkar jag således som ett avståndstagande mot att inneha en rasifierad icke-respektabel femininitet som under en ständig vit manlig blick därmed också innebär att antas ha en icke-respektabel (hetero)sexualitet.⁷⁸ Samtidigt finns i avståndstagandet ett implicit utnyttjande av den position Ana söker upprätthålla. På så sätt reproducerar hon även uppfattningar om icke-respektabla femininiteter.

Hennes beskrivning av de andra tjejerna i sin klass, att de samtidigt ska vara både *partypinglor* samt försiktiga och väna tolkar jag som att Ana hos dem identifierar den vita femininitetslinje som innefattar hela paketet av respektabel femininitet och (hetero)sexualitet.⁷⁹ Hennes obekvämheter uppstår av att identifiera samtliga de *linjer* som med hennes kropp placeras långt bort från henne. Därmed kan hon inte leva ut det hon uppfattar som sin personlighet, då detta genom hennes rasifiering skulle kunna leda till att hon placeras nära en underordnad femininitet och därmed (hetero)sexualitet.⁸⁰

Jag vill även återknyta Anas oro för att hennes beteende ska kopplas till hennes ursprung till de los Reyes resonemang kring att behöva stå till svars för ett helt kollektiv.⁸¹

2.3 "Glastak, hej!"-Onåbara institutioner

Ana berättar för mig att studenterna på hennes program ofta får sagt till sig av institutionens anställda att de är en elit inom universitetet, samt att karriär och hög inkomst ofta lyfts fram som mycket viktigt av föreläsare. Jag har tidigare i denna analys resonerat kring att klass är en stor del av den institutionella linjen på universitetet, och linjen tycks inte endast upprätthållas studenterna emellan utan även från dem som arbetar inom institutionerna. Ana berättar dock att hon

⁷⁷ Ahmed (2006) kap. 2 samt Lundström (2007) s. 213-222.

⁷⁸ Ahmed (2006) kap. 2 samt Lundström (2007) kap. 8 samt Skeggs (1997) s. 176-187.

⁷⁹ Ahmed (2006) kap. 2 samt Skeggs (1997) s. 176-187.

⁸⁰ Ahmed (2006) kap. 2 samt Lundström (2007) kap. 8 samt Skeggs (1997) s. 176-187.

⁸¹ de los Reyes (2007) s. 35.

inte upplevt samma sak på den humanistiska institution där hon läser en kurs vid sidan av sitt huvudämne på ekonomihögskolan.

M: Men vad tror du det beror på att [humanistisk institution] inte är lika såhär...

A: för att de är humanistiska de präglas inte av samma... av samma....av samma maktego! Alltså det är inte samma typ av personer som pluggar det heller, det är inte samma typ som pluggar ekonomi, 80 procent kommer ju från Stockholm och [...] de är ju alltid den här överklassen, de har ju alltid varit en överklass liksom.[...] men på [humanistisk institution] [...] de bryr sig inte lika mycket om att va nån på det sättet liksom. Ekonomer vill ju så gärna va nån. Och man prantas ju hela tiden, pengar pengar, framgång framgång, karriär karriär karriär. Alltså så liksom. Och det gör man ju inte på (humanistisk institution) på samma sätt.

För Ana är liksom tidigare nämnts hennes klassbakgrund fullkomligt oskiljaktig från hennes rasifiering:

A: jag tänker på ekonomi och sånt med konkurrens. Och då kan jag tänka mig att de tänker liksom "ah men vem är du som ska komma här med din bakgrund och ska kunna göra det här och det här?" Liksom. Typ så.

M: mm

A: och då är det ju inte på samma sätt på (humanistisk institution) liksom.

M: Nej!

A: så att det är väldigt mycket sånt liksom, att folk tänker så, att även om de tycker om en så tänker de såhär "ah men vem är du som ska lyckas före mig när du ändå inte ens är född här?" liksom.

M: Så att det kanske skulle kunna va så typ, att vara utländsk är ett hinder när det kommer till att ta sig fram och inte...?

A: Ja men det är lite som med glastaket för kvinnor [...] Glastaket för ah, invandrare liksom. Lite som att man tvekar på personer så: "Men kan du verkligen detta?" [...]

A: Och det leder ju till att jag nedvärderar mig själv väldigt mycket.

M: Har du känt det typ från lärare också?

A: Ao! Då vill jag också yttra mig väldigt mycket och bevisa att ah, men du jag kan minst lika mycket som någon annan här liksom. Och verkligen bevisa att, ah men jag kan minst lika mycket akademiskt språk som mina class mates liksom.

M: Aa

A: Speciellt på ekonomi då, men även när man sitter i grupp. Då nedvärderar jag mig väldigt mycket ah men när man gör arbeten liksom, även när jag vet att jag kanske till och med är bättre än några, eller inte bättre, men så liksom. Så

*nedvärderar jag mig jättemycket.[...] så man inte känner sig helt jäkla... jaha.
Glastak, hej! Typ så liksom.*

*M: [...] så att om det hade vart mindre såhär karriär-inriktat och [...] såhär typ,
ja men "du ska kunna saker", och inte "du ska åstadkomma saker"?*

*A: Precis! Precis! Precis! Exakt, exakt så. Bättre att du kan saker så kommer det
bli bra, än typ du ska åstadkomma, åstadkomma, åstadkomma och då gynnas man
av att man är en viss typ av person. Det är det som är att om man då säger... Alltså
visst, vissa personer är mer lämpade för viss typ av verksamhet. Men att man ska
kunna istället för att vara en viss typ av person liksom.*

*M: att det är typ såhär, kärlek till ämnet och inte till själva identiteten och
karriären?*

*A: Precis, exakt. Exakt, exakt [...] alltså att man låter det genomsyra utbildningen
kanske lite mer. För då hade man kanske vågat yttra sig på ett annat sätt också för
nu sitter man ju bara liksom och...*

Liksom jag antydde i samband med förra citatet från intervjun med James upplevde jag att Ana redan tidigt i intervjun antog att jag delade många upplevelser med henne. Hon talade ofta i termer av *vi med utländsk bakgrund*, åsyftande henne och mig. Hon fann även beröringspunkter som att vi båda talar flera språk och antog att jag utifrån detta kunde relatera till hennes upplevelser. Vid flera tillfällen delade även jag med mig om vissa liknande upplevelser ur mitt liv. För intervjun innebar detta att den blev mycket lång och utförlig.

Ana upplever det som att karriär- och inkomstfokuset på hennes institution vid ekonomihögskolan genom sitt upphöjande av dessa klassmarkerade ideal påverkar hennes uppfattning om vad som är nåbart för henne. Hon *orienteras* på ekonomihögskolan mot att skapa sig en identitet, att följa en *ekonomlinje* där personen hon blir är viktigare än hennes intresse för ämnet. Samtidigt som det också är klart för henne att omgivningen varken vill eller tror att hon kan nå denna identitet.

Det finns ett antal skillnader mellan den tidigare nämnda vita institutionella *linje* som mina informanter upplevt bland sina klasskamrater och i undervisningssammanhang samt ute i studentvärlden, och den linje som hålls i hegemoni av de utlärningsansvariga på Anas institution. Till att börja med skulle den sistnämnda *linjen* med Haj-Brade kunna tolkas vara nyare.

Marknadsanpassningen av universitetet är någonting som i mångt och mycket kommit att ersätta äldre strävanden efter rättvisa. Eller i alla fall att rättvisa som

mål, motiveras med att det skulle gynna näringslivet.⁸² Jag betraktar, detta av Haj-Brade diskursanalytiskt hävdade, som det som föranlett Anas upplevelse. Lundström skriver om en oro bland hennes informanter om att det finns ett tak för vilken ställning i samhället de kan få. Något som ju även Ana ger uttryck för här. Med Ahmed kan detta beskrivas som att icke-vita studenter *orienteras* mot att se en onåbarhet i vissa akademiska och samhällsliga positioner.⁸³

Vad betyder då den skillnad Ana uttrycker mellan sin heminstitution och den humanistiska institution vid vilken hon nyligen läst en kurs? Ana *orienteras* mot att nedvärdera sig själv i relation till sina kurskamrater, och därmed ser hon inte att målen hög inkomst och karriär är lika nåbara för henne. Det finns ett glastak. För att kort i tydlighetssyfte låna Skeggs Bourdieuska teoretisering skulle det kunna sägas att *kulturellt kapital* i form av ämneskunskap är nåbart på den humanistiska institutionen. Förvisso även *socialt och ekonomiskt kapital* vid en eventuell akademisk karriär inom ämnet, men långt ifrån i samma grad som kopplat till den identitet som är placerad mycket nära ekonomihögskolan och mot vilken den vita *linjen* på institutionen pekar.⁸⁴ I citatet ovan manifesteras vita hegemonin på universitetet starkt och en mångfald på vita premisser, likt den Haj-Brade och Ahmed diskuterar, utkristalliserar i den skillnad Ana upplever institutionerna emellan. Icke-vita studenter är välkomna så länge de följer den vita *linjen*, men bara så långt att de endast utseendemässigt, som *Ofarliga främlingar*, berikar rummet och inte riskerar att nå för starka sociala positioner som skulle kunna hota hegemonin i det vita kapitalistiska samhället.⁸⁵ Dessutom för Anas upplevelse mina tankar till den *kulturella kloning* som Haj-Brade menar eftersträvas från universitetets håll i mångfaldsrekryteringspolicydokumentet. Icke-vita studenter tycks förväntas berika universitetsmiljön genom sin kroppsliga närvaro, men i övrigt förväntas de vara exakta kopior av den uppfattade bilden av vad Haj-Brade kallar *normstudenterna*. Ansvar för att inkluderas kan genom Anas upplevelse tolkas hamna på henne själv.⁸⁶

Saida upplever också flera problem på en samhällsvetenskaplig institution där hon vistas mycket inom sitt tvärvetenskapliga program:

⁸² Haj-Brade in prep. s. 4-6.

⁸³ Ahmed (2006) s. 136-137 samt Lundström (2007) s. 151-165.

⁸⁴ För begreppsförtydligande se: Skeggs (2007) s. 20-21.

⁸⁵ Ahmed (2011) s. 231-237 samt Haj-Brade in prep. s. 11.

⁸⁶ Haj Brade in prep. s. 7.

S: [...] och sen också trots att vi har läst [hennes huvudämne] så har det varit mycket litteratur av europeiska män som skriver om tredjevärldsländer. Om vi har haft en såhär case study om typ Sudan så har vi liksom inte haft en sudanesisk röst inblandad. Som också är väldigt problematiskt, men sen vi har haft vissa lärare som varit duktiga på det, och såhär introducerat oss till såhär typ critical, vad heter det, critical white studies-tänkande som fått oss att ifrågasätta det. Men det är verkligen ingenting inom ramen för [programmet] utan det har varit de individerna som har [...] lyft frågan. Och jag tänker mig att om det är så för oss så måste det va [...] mmm... ja alltså jag tillhör ju [institutionen hon tillhör]... right? [...]

M: mm jag tror det

S: Och där finns det också en norm av vilka professorer som finns där. Och det är klart att det reflekterar vad som lärs ut och det är också en viktig symbol som finns i institutionen. Jag har inte haft en enda rasifierad föreläsare i... i eh när jag har varit inom [institutionen hon tillhör].

M: Det är intressant.

S: Faktiskt. Och det har jag inte tänkt på förrän nu. När jag sa det. Och det är intressant.

Saida lyfter fram att det när det kommer till såväl läromaterialet som föreläsarna på hennes program finns en vanemässig vithet som för henne efter hand blivit synlig. Citatet kan med Anas upplevelse av sin institution vid ekonomihögskolan och de los Reyes i åtanke tolkas som en annan form av *nåbarhetsorientering*. Paulina de los Reyes menar att hennes informanter tagit upp just bristen på utbildningsansvariga med *utländsk bakgrund* som exempel på företeelser som, bland anställda och studenter på institutioner vid Uppsala Universitet, bidrar till att skapa en känsla av att det finns ett tak på hur långt det går att komma i en akademisk karriär som person med *invandrarbakgrund*.⁸⁷ de los Reyes berättar vidare att det också finns ett ointresse från ledningshåll för initiativ att öka andelen litteratur producerad av kulturkontextuellt relevanta forskare inom ämnen som antropologi, där mycket av det som studeras berör icke-svenska och icke-västerländska sammanhang.⁸⁸ Detta leder mig till att tolka Saidas obekvämheter kring denna avsaknad av mångfald som att hon identifierar ett glastak. Men hennes politiska medvetenhet kan tänkas föranleda detta

⁸⁷ Jag använder mig av de los Reyes terminologi. Jag vill inte ersätta hennes begrepp då detta skulle innebära ett likställande mellan rasifieringsbegreppet samt den mycket vaga termen *Invandrarbakgrund*.

⁸⁸ de los Reyes *Arbetsliv i Förändring* 2007:5 s. 30-32.

resonemang som en tanke kring rättvisa. Att hon inte tänkt på hur det förhåller sig med fördelningen föreläsare emellan kan i vilket fall som helst med Ahmed definitivt tolkas som en vit vanemässighet som med tiden blir synlig för henne.⁸⁹

Lovise Haj-Brade berättar att det i Lunds Universitets mångfaldsrekryteringspolicy uttrycks att det bör arbetas för att det ska finnas förebilder för underrepresenterade grupper på universitetet. Hon kritiserar detta på ett mycket relevant sätt genom att påpeka hur denna inställning framställer studenter *med otraditionell bakgrund* som osäkra och i behov av stöd, i motsats till *traditionella* studenter. Vidare menar Haj-Brade att det aldrig heller specificeras vad för sorts personer som skulle utgöra dessa förebilder eller vad deras roll mer specifikt skulle vara.⁹⁰ Med stöd i de los Reyes och mitt material kan frågan ställas om dessa förebilder skulle kunna vara föreläsare, och i så fall vilka möjligheter dessa personer skulle kunna ha att ta sig fram på egen väg, eller behöva följa de vita institutionella *linjer* som besitter hegemonin inom institutionerna?

2.4 "Alltid nån jävel med Afro Wig"- Motstånd inom det studentikosa

Under denna rubrik fokuserar jag på hur Saida upplever och förhåller sig till ett vitt tolkningsföreträde inom studentikosa aktiviteter, exempelvis vem som äger rätten att bestämma vad som är skämt respektive kränkning. Hon är inte den enda av mina informanter som frekvent rör sig inom nationslivet, men hon är den enda som uttryckt frustration över exotiserande vanor och vitt tolkningsföreträde kring dessa. Jag finner det angeläget att beröra detta för att synliggöra dessa markerande och rasistiska företeelser.

S: Ja, alltså jag har haft väldigt svårt t.ex. för en grej som jag tycker är väldigt typisk i Lund och väldigt problematisk och det är såhär eh, temasittningarna när man alltid ska klä ut sig. Och det är alltid nån jävel med [...] Afro Wig som går runt och typ har klätt ut sig till mig! [...] han eller hon har klätt ut sig till mig och såhär, djungeln. Det är helt sjukt! [...] Och jag har konfronterat folk i Lund om det och de är typ såhär "men gud snälla, typ, det här är inget mot dig det är bara kul!" Och jag ba, ja det kanske är kul för dig men det är inte så kul för mig och det

⁸⁹ Ahmed (2006) s. 129-132 samt Ahmed (2011) s. 125-147.

⁹⁰ Haj-Brade in prep. s. 9-10.

har inte bara hänt en gång utan [...] det är en trend liksom på de här sittningarna att man ska klä ut sig till typ den Andra. [...] alltså det är alltid såhär, men föreställningar om folk som är olika, och då är det alltid nån som typ såhär klär ut sig till mig. Fastän jag är där, och ofta när jag har konfronterat de människorna så ser de inte en problematik i det.

M: mm hur brukar de reagera då?

S: typ lugna dig, va inte så tråkig. [...] "jag är inte rasist" liksom. Och då kanske jag säger: jag förstår att du inte är rasist, men du måste ändå fundera på ditt beteende och hur jag kan känna över det, och då har jag känt att det har vart ganska lite förståelse. Det finns, det finns inget regelverk för det och vad man får ha på sig och vad man ska ta hänsyn till, så då är det ofta såhär rika vita barn som klär ut sig i Afros och går på de här sittningarna.

Det är väldigt liksom eeh sittningarna eeh och allting det känns som att man ser väldigt tydligt vart den akademiska och universitetets historia kommer ifrån, att det kommer ifrån någonting som var väldigt patriarkalt och homogent.

Saida identifierar här ett vitt tolkningsföretråde. Historiskt nedärvda, vita och i detta fall även manliga, vanor av hegemoni och tolkningsföretråde.⁹¹

Saida, som ju är politiskt anti-rasistiskt välinsatt, är snabb med att identifiera sådant hon finner problematiskt. Varken här eller på under andra tillfällen under intervjun. Hon var heller aldrig sen med att påpeka om jag i en följdfråga feltolkade eller felaktigt omformulerade vad hon uttryckte. Detta gjorde mig ibland nervös och jag ansträngde mig för att försöka uttrycka mig så väl jag kunde genom akademiskt och politiskt antirasistisk terminologi. Jag uppnådde alltså med Saida aldrig insiderstatus, jag anser dock att detta lett mig till att vara försiktig med att jag liksom i teoriavsnittet nämnde vara aktsam med att reproducera de vita vanor som jag syftar till att kritisera samt att se till att granska den vita hegemonin ur informanternas perspektiv.

Denna politiska medvetenhet kan liksom tidigare nämnts beskrivas som att hon följer en *queer linje*. Hennes omgivning följer vita *linjer* som orienterar henne mot att acceptera exotiseringen av icke-vita kroppar, men hon gör motstånd genom att säga ifrån.⁹² Detta leder till att den queera rasifierade *linje* Saida följer krockar med de vita *linjer* som behärskar det studentikosa rummet. Hon synliggör i sina konfrontationer den vita hegemoni som enligt Ahmed har en

⁹¹ Ahmed (2006) s. 134-135 samt Ahmed (2011) s. 55-61, 133-134, 201-208. Hill Collins (2004) s. 108-109.

⁹² Ahmed (2006) s. 29, 63, 171-179 samt Ahmed (2011) s. 33-37. Hill Collins (2004) s. 114-115.

tendens att undgå markering.⁹³ De konfronterade studenternas reaktioner som Saida återger tolkar jag som ytterligare ett tecken på att de som besitter vitheten också upprepar den historiskt nedärvda vana som osynligheten innebär, genom försvar som *jag är inte rasist*. Hill Collins syn på rasifiering blir här extra relevant att ta i beaktning då det rör sig om ett motstånd och ett förtryck som fenomenologiskt inte låter sig analyseras fullgott. Trots Saidas protester är det de vita studenternas syn på vad som är rasism som är den slutgiltiga definitionen, medan hon genom sitt motstånd kämpar för att äga rätten över sin självdefinition.⁹⁴

Saida efterlyser i slutet av citatet ovan och även mer generellt i intervjun tydligare förhållnings- och uppföranderegler inom studentlivet, samt mer universitetsinflytande över studentikosa aktiviteter.

2.5 ”Det hade vart kul ifall folk var lite mer intresserade”- Omarkerad, men inte osynliggjord

James berättar mot slutet av intervjun hur han önskar att samtalsämnen kopplade till hans bakgrund kunde diskuteras mer frekvent. I första delen av citatet nedan talar han om en nation i Lund där han bor och vistas frekvent, och längre ner om Lund generellt och hemma i Storbritannien.

J: [...] But there's certainly some discomfort about it yeah. But like if....I think people feel somehow [...] they are not sure how comfortable I'd be discussing something, they think its best not to. Which I think...I wouldn't mind discussing it. I think there shouldn't be any topics that are of limits so...its uh...even if somebody has a view I wouldn't share or find upsetting, I think if people are my friends then it's because we share some of the views. I'd like it if people felt comfortable to discuss it.

[...]

M: I think we are getting tiered is there something you would like to ask me, or anything I haven't covered?

J: No, it was pretty thorough hehe. I think this is the most I have ever been asked about my experience. This is the kind of conversation I would like to be able to have with my friends. And I'd like them to feel comfortable to ask me the questions you have. I think race is something that isn't discussed enough. I think people don't ask out of pure discomfort and they are scared of kind of offending me. I think if

⁹³ Ahmed (2006) s. 136-137 samt Ahmed (2011) s. 139-141.

⁹⁴ Hill Collins (2004) s. 115-122.

people would ask me certain things they would know my experience. And I think even my friends at home if they'd ask me they would know about my experience like I don't like being looked at, then maybe next time they would see somebody who is different maybe they would act differently. And think oh actually I shouldn't be staring at this person because James always feels uncomfortable. So that's why I'm really keen on talking about race because it's very important. Because how else are things gonna change if people don't talk about it? If it's a taboo subject, because how can you blame people for acting a certain way if they have no idea what they are doing? I think, yeah.

M: Why do you think race is such a taboo?

J: I think it comes from a good place. That people don't want to cause discomfort.

Jag tolkar James svar som ett tydligt exempel på Ahmeds teoretisering av obekvämheter, en känsla som går åt två håll. Han upplever tabut kring att tala om ursprung och ras som ett resultat av att hans omgivning inte vill skapa obekvämheter. Men med Ahmed skulle det kunna hävdas att obekvämheter redan finns där som ett resultat av den markerade kroppens närvaro, och att obekvämheter han själv känner härstammar från att den *linjen* han följer, hans *användande* och närvaro i det vita rummet skapar i grunden en obekvämheter som sedan förmedlas till honom genom exempelvis blickar.⁹⁵ Oviljan att tala om själva anledningen till James markering kan med Ahmed inte endast tolkas som en respektfull och välvillig handling för att bespara honom obekvämheter. Handlingen är också en del av de *vita linjer* som behärskar rummet, där den mångfald och krydda i det vita rummet som hans kropp innebär premieras. Men samtidigt innebär James markerade kropp också att han vid *användandet* i ett vitt rum också placeras nära potentiellt hotfulla andra platser och egenskaper. Att omtala James ursprung skulle alltså kunna avslöja sådant som komplicerar den mångfald som är åtråvärd för vitheten och därigenom göra honom till ett störningsmoment.⁹⁶

Ana berättar:

A:[...] Jag önskar typ på ett sätt att nu när jag har lite mer medvetenhet om min bakgrund och sådär att folk ska vara intresserade av den också.[...] För att jag, jag berättar gärna liksom!

⁹⁵ Ahmed (2011) s. 132-134.

⁹⁶ Ahmed (2011) s. 132-134.

M: Aa

A: [...] men som alltså ifall jag skulle träffa någon ny (person) så skulle jag såhär: "Nej men jag är från Bosnien" [...] att de skulle bli lite mer intresserade och såhär: "aah hur är det där nere nu?" och alltså att man skulle kunna ha en interaction med just: "jaha, är du därifrån? Åh har du ett till språk? Vad kul!" Jag menar inte att man måste... att alla människor ska fråga liksom en massa, men det hade vart kul ifall folk var lite mer intresserade liksom.

[...]

A: Faktiskt alltså herre gud det är faktiskt min bakgrund liksom.

[...]

M: Men om du får tänka såhär, ah men nåt ska ändras med Lunds universitet, vad skulle det vara? [...]

A: åh gud...

M: Det är en jättesvår fråga jag vet.

A: Jättesvår fråga! Nej men alltså att man... lyfter fram eh alltså etniciteten på nåt mer sätt. Alltså inte så att nån ska stå där och prata om att alla är lika värda, för det fattar ju alla [...]

M: mm

A: Men typ ändå såhär lägga fram på nåt sätt, ah men det spelar... alltså jag vet inte men alltså typ som med ekonomi [...] de snackar bara [...] karriär, bla bla bla, men lite som att, ah det är jättebra om man kan flera språk [...] men mer som att alltså ju mer rik bakgrund du har desto bättre [...] alltså uppmuntra såna grejer också liksom. På nåt sätt, när man ska prata om karriär och sånt [...] om man väl ska snacka karriär och så, att man ska lyfta fram det då liksom. Ah men alltså jag har rik bakgrund å.. eller vad fan som helst liksom. Lyfta fram det mer.[...]

Paulina de los Reyes berättar att vissa av hennes informanter uttryckt önskningsliknande Anas. Att en ovilja att tala om någons *invandrarbakgrund* leder till en känsla av att det är någonting fult eller skamligt. Informanterna menar att bakgrunden faktiskt är en del av identiteten och någonting som bidragit med vissa stärkande kunskaper och erfarenheter.⁹⁷

Det är med detta i åtanke som jag tolkar Anas svar ovan. Istället för att ständigt orienteras mot sådant som hon upplever som onåbart och obekvämt, skulle Ana liksom de los Reyes informanter vilja känna att omgivningen intresserar sig för hennes bakgrund och erfarenheter. Att dessa istället för att osynliggöras kunde omtalas som positiva, som fördelar lika mycket som andra.

⁹⁷ de los Reyes (2007) s. 26-29.

På så sätt skulle hon genom Hill Collins kunna nå en frihet till självdefinition som student. Fri från de studentideal institutionen förmedlar.⁹⁸

Ana uttryckte efter intervjun, liksom James i citatet ovan, att hon sällan tidigare fått tala om flera saker vi tog upp. Hon uttryckte en lättnad över detta och tackade mig för att jag tillfrågat henne om att vara med. Förutom att bidra med mycket inspiration för mig att arbeta med uppsatsen ledde detta även mig till att bekräfta min känsla av insider-status samt de utförliga och rika svar som lämpar sig så väl för en fenomenologisk studie.

⁹⁸ de los Reyes (2007) s. 26-29 samt Hill Collins (2004) s. 115-122.

3. Sammanfattande diskussion

I denna uppsats har jag genom narrativ kategorisk innehållsanalys undersökt hur tre icke-vita studenter vid Lunds Universitet upplever sin studiemiljö och de studentnationssammanhang som omger den. Genom att minnas tidigare forsknings lärdomar gällande hur akademien som rum bör betraktas som en plats där marginalisering i samhället i stort kan komma att reproduceras, men även som en plats är den kan motverkas, har jag haft som syfte att få en bild av hur rasifiering kan se ut inom universitetet. Jag har även ämnat bidra med ett studentperspektiv till ett forskningsfält som i mångt och mycket haft ett ovanifrånperspektiv. Med mina teoretiska ansatser i fenomenologi och ståndpunktsteori har jag lyckats nå ett resultat där pluraliteten i informantupplevelserna kunnat stå i fokus samtidigt som vissa gemensamma drag kunnat urskönjas.

De huvudsakliga slutsatserna jag drar av analysen är att samtliga informanter berättar de upplever en vit hegemoni inom universitets- och studentmiljön. Dock på mycket olika sätt. De upplever den i allt ifrån begränsningar i klädsel och uppförande, till vilka positioner de uppfattar som nåbara för dem. Såväl inom akademien som i övriga samhället. Dessa begränsningar är starkt sammanlänkade med informanternas förhållningssätt till andra identitetskategorier som klass, kön och sexualitet. Samtliga informanter uttrycker upplevelser där vita *respektabilitetsideal* påverkar deras handlingar och självbilder, och informanten Ana berättar hur ideal präglade av klass och ras även påverkar vilka slutsatser hon upplever att omvärlden skulle kunna komma dra om hennes femininitet och sexualitet. Informanten Saida utövar genom sin politiska medvetenhet mycket motstånd mot vita *linjer* och rasism samtidigt återskapar vid vissa tillfällen Ana och James förtryck i sina strävanden att följa vita *linjer*.

Den mångfald av upplevelser som jag presenterar i denna uppsats illustrerar enligt mig en utmaning för administrativt mångfaldsarbete och politisk antirasism inom akademien. Forskningsfältet skulle med fördel kunna utökas med studier som fokuserar på vilka gemensamma ståndpunkter som kan hittas

rasifierade studenter emellan. Därigenom skulle berörda studenters perspektiv få större utrymme i politiska- och administrativa projekt.

4. Referenser

Ahmed, Sara. (2006) *Queer Phenomenology – Orientations. Objects. Others.* Duke University Press. London.

Ahmed, Sara. (2011) *Vithetens hegemoni.* Red. Rasmus Redemo. Tankekraft Förlag. Hägersten.

Ahmed, Sara (2012) *On Being Included, Racism and Diversity in institutional life* Duke University Press, London.

de los Reyes, Paulina. (2007) 'Att segla i motvind: En kvalitativ undersökning om strukturell diskriminering och vardagsrasism inom universitetsvärlden.' *Arbetsliv i Omvandling.* 2007:5.

Essed, Philomena (2004). 'Cloning amongst professors: normativities and imagined homogeneities', *NORA.* 12:2.

Haj-Brade, Lovise. (in prep.) 'När rekryteringen ska breddas'

Hill Collins, Patricia. (2004) 'Learning From the Outsider Within: The Sociological Significance of Black Feminism Thought' i Harding, Sandra (ed.) *The Feminist Standpoint Theory Reader – Intellectual and Political Controversies.* Routledge. New York.

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Andra upplagan. Studentlitteratur. Lund.

Lieblich, Amia, Tuval-Mashiach, Rivka och Zilber, Tamar. (1998) *Narrative Research.* SAGE Publications Inc. Thousand Oaks.

Lundström, Catrin. (2007) *Svenska Latinas: Ras, klass och kön i svenskhetens geografi*. Makadam Förlag. Göteborg och Stockholm.

McIntyre, Alice (1997) *Exploring Racial Identity with White Teachers* State University of New York Press, Albany samt Ahmed, Sara (2012) *On Being Included, Racism and Diversity in institutional life* Duke University Press, London

Mählck, Paula. (2013) 'Academic Women with Migrant Background in the Global Knowledge Economy: Bodies, Hierarchies and Resistance.' *Women's Studies International Forum* 36.

Narayan, Kirin. (1993) 'How Native is a "Native" Anthropologist?' *American Anthropologist*. New Series. 95:3.

Selberg, Rebecca. (2010) 'Att bryta in i ledarskap: Kvinnor och ledarkarriärer vid Lunds universitet.' *Rapport inom ramen för projektet En öppen akademi*. Centrum för Genusvetenskap. Lunds Universitet.

Skeggs, Beverley. (1999) *Att bli respektabel*. Bokförlaget Diadalos. Göteborg.

4.1 Elektroniska referenser

<http://www.sydsvenskan.se/lund/debatten-om-slavauktionen-vagrar-att-do/> sedd 17/8-2014.

Bilaga 1. Intervjuguide

Intervjuguide-Tematisk

Orientering

Har informanten tidigare i livet upplevt sig vara utsatt för rasism? Hur?

Påverkade detta självbilden och självuppfattningen?

Har informanten mest omgivit sig med vita/icke-vita vänner? Upplevdes någon anledning till detta då och nu i efterhand?

Har informanten explicit upplevt att det funnits skillnader/likheter mellan sig själv och vännerna?

Vad har informanten tidigare i livet haft för inställning till studier?

Vad har informanten tidigare i livet haft för inställning till universitetsstudier?

Har dessa känts nåbara?

Hur positionerar informanten sig själv i universitetets rum?

Upplever informanten sig själv som markerad/utstickande på universitetet?

Umgås informanten med vita/icke-vita studiekamrater? Hur upplevs dessa umgängen? Upplevs de på liknande sätt som tidigare umgängen?

Deltar informanten i studentikosa aktiviteter?-Hur upplevs detta?/Varför inte?

Linjer och anländanden

Hur kommer det sig att informanten valde sin utbildning?

Hur kände informanten inför att börja på universitetet?

Hur kändes det att börja på universitetet?

Märktes den egna kroppen av på något sätt?

Upplever informanten att den framtida yrkesrollen/titeln är nåbar?

Upplever informanten att det finns krav och förväntningar ett visst/vissa beteenden för att passa in i disciplinen/institutionen?

Finns det andra utbildningar som av något skäl upplevs som onåbara? Varför?

Queera linjer

Om informanten upplevt krav på vissa sätt att vara inom universitetet i stort eller utbildningen, har informanten rättat sig efter dessa? Hur? Varför/varför inte?

Har informanten känt att den kunnat rätta sig efter dem? Hur? Varför/varför inte?

Har informanten gjort motstånd mot kraven? Hur och varför?

Hur har motståndet upplevts?